

ВОЈНА ДИСЦИПЛИНА И МЕЋУСОБНИ ОДНОСИ

Још од стварања наших првих устаничких јединица 1941. године па кроз читав народноослободилачки рат, чврста војничка дисциплина и здрави међусобни односи су два врло значајна фактора на којима се градила и изграђивала наша војна организација, израстале наше оружане снаге, стварала наша нова народна армија. Широка политичка платформа народноослободилачког рата и револуционарна политика организатора и руководиоца наше оружане борбе — Комунистичке партије Југославије, биле су два основна фактора у мобилизацији свих родољубивих и напредних снага на линији НОП-а, односно оружане борбе против окупатора и домаћих издајника. Но, поред наведеног, у специфичним ратним условима какви су били у нашем НОР-у, само чврсто организована народна војска чији су унутрашњи живот и извршавање наређења и задатака почивали на безусловној дисциплини и новим људским међусобним односима бораца свесних да воде борбу за слободу свога народа, могла је излазити као победник из свих битака, из великих непријатељских офанзива, снажно бројчано јачати и прерастати у нове организационе квалитете. И управо је ту — у рату — проверено и доказано да чврста војна дисциплина, која захтева благовремено и потпуно извршавање свих наређења и задатака и правилне старешинске односе, не противречи новим социјалистичким међусобним односима, већ ствара услове за њихово јачање и обратно. Јер, баш то и такво схватање и практично постављање ових питања ствара нужне предуслове да војна јединица и установа буде увек спремна и оспособљена за извршавање сваког задатка који се у ма како тешким ратним условима пред њу постави. А то и јесте основно у животу сваке војне организације.

Но када се ма које питање из домена дисциплине и међусобних односа третира у савременим условима живота и рада армије као целине, нужно је да се пође од неколико основних фактора. О овоме такође треба нешто рећи, бар у најкраћим цртама, јер прилаз теми и њена обрада немају аспект војнотеоретског разматрања, већ постављања неких практичних питања, актуелних и значајних за свакидашњи живот и рад у трупи, а првенствено са становишта рада и руковођења.

Свакако да је правилно схватање значаја и суштине васпитања и обуке, које је постављено и спроводи се у складу са нашом ратном доктрином — општенародног одбрамбеног рата, један од основних фактора који треба имати у виду при разматрању војне дисциплине и међусобних односа у нашој Армији. Ово првенствено ако се пође од тога да је циљ војног васпитања и обуке да се изграде смели, активни,

храбри, политички високо свесни борци и јединице, дисциплиновани и одани својој социјалистичкој отаџбини, војно свестрано обучени и способни да туку непријатеља у свим условима. То је основна водила целокупног живота у групи од појединаца до колектива у вршењу функционалних задатака, у руковођењу и командовању уопште. То је и најбољи показатељ и мерило стања у јединици, вредности сваког појединца и целине, способности и израслости старешина. У принципијелној и конкретној борби за такво стање и стално настојање за нове — боље квалитете, уз свестран идеолошко-политички рад на објашњавању значаја свега овога и кроз то његовог свесног усвајања, управо се и стварају и развијају здрава и чврста војничка дисциплина и социјалистички међусобни односи. На тој линији се разбија сваки либерализам и покушај стварања фамилијарности у служби, лажно другарство и слично, а стално расте, јача и развија се осећање војничке части и одговорности за тачно и уредно извршавање задатака, за што боље и свестраније усвајање јединствених погледа и ставова у односу на нашу војну доктрину и што животворније њено примењивање у пракси свестраним и свеобухватним свакидашњим радом, васпитањем и обуком. У вези с тим посебно се истиче значај правилног схватања улоге човека у будућем рату, развијање елемената који доводе до изражаја његове потенцијалне снаге у погледу офанзивног духа, борбене активности и самосталности, дисциплине, будности, личне одговорности. И даље, кроз све то оспособљавање појединца и јединице као колектива за вођење борбе у свим условима ратовања, на фронту и у позадини непријатеља, против непријатеља наоружаног од конвенционалног до атомског наоружања итд.

Значајан фактор од којег треба полазити при разматрању војне дисциплине и међусобних односа је правилно схватање улоге технике у савременим условима, обука у руковању њом, њено чување и коришћење на разним вежбама, схватање и развијање пуне одговорности за њену исправност и кроз то пуну бојеву готовост. Потребно је да сваки припадник армије у границама својих обавеза и задужења свестрано познаје техничка средства и уредно извршава наређења која се односе на њихову правилну употребу и чување, а да старешински састав посебно у том погледу стално бдије над потчињеним људством. Пошто је бојева готовост техничких средстава један од битних услова бојеве готовости уопште и спремности јединице за извршавање борбеног задатка, потпуно је разумљиво што њихово чување и одржавање траже апсолутну концентрацију пажње и будности, до максимума развијену дисциплинованост и тачност у раду и извршавању задатака. Узмимо, на пример, саобраћајне удесе који су и до 70% последица самовоље и недисциплине возача, или случајеве — којих још има — да неовлашћена и за вожњу неоспособљена лица преузимају возила и возе их. Последице су људске жртве и материјалне штете већег обима, возила се избацују из строја, а смањује борбена готовост јединице којој припадају. То се обично догађа тамо и тада где будност и дисциплина попусте. При разматрању овог питања треба имати у виду још и то да су последице саобраћајних и осталих удеса, као и разних других оштећења при непрописном руковању и чувању техничких средстава — материјална, дисциплинска, па и кривична одговорност појединаца. Све ово недвосмислено и јасно говори колико

је недисциплина у односу на обавезе према техничким средствима и њено толерисање нераздвојно повезана и са небригом о људима, односно колико је здрава и чврста дисциплина и на овом сектору живота и рада у армији нужен предуслов добрих и здравих међусобних односа и показатељ, поред осталог, свестране бригае за поверено људство.

Живот у армији, иако специфичан због карактера војне службе и постојања принципа субординације као основног принципа руковођења односно командовања, нераздвојно је везан за нашу друштвену стварност и носи сва њена битна обележја са становишта третирања човекове личности и поштовања његових Уставом и законима гарантованих права, те да су припадници армије, као и сви други грађани, једнако дужни да поштују све обавезе које проистичу из ванармијских прописа донетих од за то надлежних органа. На страницама нашег новог Устава записано је: да су сви грађани пред законом једнаки (чл. 33); да је свако дужан да се придржава Устава и закона (чл. 63); да је противуставна и кажњива свака самовоља којом се повређује или ограничава право човека, без обзира ко је врши (чл. 66); да свако има право на једнаку заштиту својих права у поступку пред судом, управним и другим државним органима и организацијама, који решавају о његовим правима и обавезама (чл. 67); да се сви акти и мере органа управе и других државних органа који врше политичко-извршне и управне послове морају заснивати на закону или другом законито донесеном пропису (чл. 155), итд. — што се све односи и на права и обавезе војних лица, односно на рад војних органа по линији руковођења. Овде посебно треба истаћи још и пропис члана 253 Устава СФРЈ по коме се савезним законом уређује „ступање у службу Југословенске народне армије, престанак те службе као и посебна права и дужности припадника Југословенске народне армије у вези са службом у армији“. И даље: прописе Устава по којима је одбрана земље право и највиша дужност и част сваког грађанина (чл. 60), и да је то право и дужност и радних и других организација, као и федерације, републике, општине и других друштвено-политичких заједница, те да је за припремање и организовање ЈНА одговорна федерација, а за организовање цивилне заштите, предвојничке обуке и уопште за припремање и организовање одбране земље одговорне су федерација, република и општина и друге друштвено-политичке заједнице (чл. 252). Итд., итд. Кроз наведена и друга начела и прописе новог Устава СФРЈ треба посматрати и однос према раду и задацима у вршењу војне службе, поштовање и доследно спровођење наређења претпостављених, обавезе у руковођењу и командовању које проистичу из принципа једностарешинства и субординације, односе претпостављени — потчињени и старији — млађи итд. Према томе, прописи новог Устава постављају пред сва војна лица, а пре свега пред старешински састав, као уставна начела и обавезе: дисциплину у раду и извршавању задатака, поштовање војничког реда уопште, као и здраве међусобне односе у погледу тражења да сви тачно и уредно извршавају задатке и да се поштују права потчињених и омогућава њихово остваривање, а у међусобним односима поштује људско достојанство и човекова личност у свим приликама.

У новом Уставу СФРЈ, који одражава нашу друштвену стварност и указује на даље перспективе њеног развоја, није се ни могло друкчије третирати ова питања с обзиром на постанак и карактер наше Армије, њену улогу и задатке, друштвено-политички положај њених припадника као равноправних социјалистичких грађана итд. А све то нужно је имати у виду при третирању наших задатака, при чијем се извршавању своји ставови морају ускладити са општим, начелним и за све обавезним. То даље значи да је и уставна обавеза свих припадника армије, а посебно старешинског састава, да правилно и јединствено схватају и у практичном деловању спроводе и све што спада у домен дисциплине и међусобних односа, а што је јединствено прописано за читаву армију.

И на крају, неопходно је посебно нагласити да војна дисциплина мора базирати на свести припадника Армије, на њиховом разумевању да су прописи, унутрашњи односи и живот у Армији — такви какви су — потребни и да одговарају интересима јединице као целине и сваког њеног припадника посебно, на разумевању да се у борби за одбрану земље — ради које Армија и постоји, обучава се и припрема — може постићи успех и сачувати живот само ако сваки њен припадник и цела јединица дисциплиновано, најдоследније и са пуно одговорности извршавају добијене или прописане задатке.

Да би се могло конкретније говорити о војној дисциплини и међусобним односима у мирнодопском животу армије, нужно је, макар легитимно, истаћи још два питања.

Прво, вршење војне службе и извршавање задатака уопште прописано је како Законом о Југословенској народној армији, тако и свим другим прописима које су донели надлежни органи на основу овлашћења датих у овом и другим законским прописима, као: Правилу службе, Правилник о војној дисциплини, разни прописи у вези с васпитањем и обуком, Уредба о материјалном и финансијском пословању, разни правилници који се односе на лична примања, путне и селидбене трошкове, разне додатке итд. Оно што је битно и што карактерише све те и остале армијске прописе јесте да они тачно регулишу вршење појединих службених радњи и задатака који из њих проистичу, једном речју постављају конкретне и одређене задатке како онима који их непосредно извршавају тако и онима који руководе односно командују. Ово недвосмислено јасно говори да без извршавања задатака, сталне помоћи потчињенима и контроле њиховог рада у духу постојећих прописа и наређења, нема и не може бити ни здраве радне дисциплине, ни правог војничког реда а кроз све то ни правилних међусобних односа. Основне обавезе војних лица које проистичу из појединих прописа Закона о Југословенској народној армији изнесене су у чл. 22 — војна лица су дужна „да извршавају наређења претпостављених старешина која се тичу службе, а када је то прописано и наређења старијих, осим ако би извршење наређења представљало кривично дело“. Даље, по члану 23 — у вршењу службе војна лица су дужна нарочито: „да службу врше савесно и у складу са законима и другим прописима“...; „да од потчињених захтевају савесно извршење наређења која се тичу службе, дисциплинованост и пожртвованост у служби и да их контролишу у вршењу службе“; „да у свакој прилици чувају свој лични

углед и углед Југословенске народне армије“; „да чувају достојанство потчињених и да им у свакој прилици обезбеде права која им по закону припадају“. Даље, у тач. 30 Правила службе се, између осталог, каже и следеће: „Извршење наређења претпостављеног старешине је основ војничког живота и реда и представља неопходан услов у целокупном деловању Армије“. Најзад, у тач. 35 Правила службе, поред осталог, наводи се: „Војна дисциплина има за циљ да оствари безусловно извршавање свих војних прописа и да јача унутрашњу чврстину, ред и морално-политичко јединство у Југословенској народној армији. Одржавање такве дисциплине један је од неопходних услова борбене моћи Југословенске народне армије...“. Значи, познавање и правилно схватање намене основних прописа на којима се темељи живот војне организације као и конкретних наређења којима се поједине радње и задаци у вршењу војне службе као и међусобни односи регулишу је основ без којег нема и не може бити ни здраве ни чврсте војне дисциплине, ни правилних социјалистичких међусобних односа. Овде треба посебно истаћи значај елемента свесности у усвајању и правилном схватању дисциплине, што се, поред дејства осталих фактора, као идеолошког васпитања и слично, постиже и правилним објашњавањем значаја и намене појединих прописа са становишта доброг и уредног извршавања задатака.

Друго, армија је таква организација у којој се рад и извршавање функционалних задатака уопште, спроводе по јединственим начелима и принципима, односно прописима који то регулишу јединствено за све. Према томе, нема и не може бити неке „своје линије“, „својих тумачења“, и сл., која су супротна и одударају од дате основне линије и јединствених задатака у односу на рад и руковођење. Војна дисциплина и здрави међусобни односи управо захтевају да сви јединствено схватају и примењују прописе и наређења, водећи, јасно, рачуна да се саобразно датој ситуацији и конкретним условима задаци што боље и животнорније спроведу, развијајући у том погледу пуну личну одговорност и позитивну самоиницијативу и сналажљивост. Јер, прописи и наређења у вези с вршењем службе у Армији и нису ништа друго до регулатор за добар и правилан рад, за добре и здраве међусобне односе, за јединствена схватања свих ових питања — без чега, опет, нема и не може бити ни јединствених погледа на дисциплину и на задатке уопште, као и на међусобне односе.

Разматрајући у вези са свим што је изнето питање војне дисциплине и међусобних односа у садашњим условима живота и степену развитка Армије, треба поћи од неколико основних, битних чињеница.

Војна дисциплина се не може тумачити само као „потпуно и тачно испуњавање свих војничких дужности од стране војних лица као и строго придржавање реда установљеног законима и другим прописима“.¹ Она се мора много шире и свеобухватније схватати управо због тога што безусловно и свесно испуњавање свих војничких дужности претпоставља и полази од обавезе сваког војног лица да кроз обуку и васпитање правилно схвати и усвоји наше погледе и ставове у вези са општенородним одбрамбеним ратом, да познаје основна питања наше војне доктрине и схваћа суштину концепције

¹ Правилник о војној дисциплини, чл. 1.

одбране земље за случај агресије, да у свему овоме сагледа себе и своје могућности и обавезе за случај рата. Војнички позив и кроз то војна дисциплина уопште, а посебно улога војног старешине као руководиоца и васпитача потчињених, захтевају и овде правилно и безусловно јединствено схватање свих питања и задатака који отуда проистичу, чему је управо све остало подређено и усмерен целокупан живот и рад. Када су ствари тако постављене по овом за нас у Армији основном задатку, онда оне у пракси имају и врло значајних реперкусија не само на наша схватања и погледе већ и на конкретан свакидашњи живот и рад. То све претпоставља не само војностручно оспособљеног већ и врло дисциплинованог и самоиницијативног старешину који као професионални војник схваћа све обавезе које одавде проистичу у односу на правилно и уредно извршавање функционалних дужности, сталног војностручног и политичког личног уздизања итд., итд. У томе, а пре свега у оспособљености и умешности да у спровођењу плана и програма васпитања и обуке свака тема буде прожета одговарајућим поставкама наше ратне доктрине и правилно политички објашњена, у сталној бризи за правилну употребу и чување техничких средстава и њихову пуну бојеву готовост, огледа се и проверава узраслост и вредност војног старешине као руководиоца и васпитача. То је истовремено најбоље мерило дисциплинованости у схватању личних обавеза, одговорности за лично уздизање и оспособљености за вршење поверене функције. Значи, комплексност старешине тражи дисциплинованост у предњем смислу, и обратно. То, такође, указује да се здрави међусобни односи, право другарство, и кроз све то истинска и принципијелна борба за човека, доследно спроводе у оним јединицама и установама где се живот потчињених одвија под датим и од стране претпостављених регулисаним поступцима, развијајући и стварајући код појединаца и читавог колектива услове за позитивну самоиницијативу и личну сналажљивост у што бољем извршавању постављених задатака. Тако организованој животи и раду туђи су свака фамилијарност и самовоља, као и све оно што слаби дисциплину и одговорност појединаца и колектива, што погодује рађању појединих негативности и сл., све оно што би погодновало стагнирању и кочењу једног сталног позитивног процеса јачања војничког реда и дисциплине уопште. Такво комплексно гледање на дисциплину и међусобне односе је основ од којег се мора поћи у практичном размаatraњу и сагледавању овог питања.

Да би старешина био доследан борац за војну дисциплину и градитељ здравих међусобних односа својих потчињених, мора и сам бити дисциплинован и принципијелан у извршавању својих обавеза и задатака, као и у односима према својим претпостављеним, стручно и политички оспособљен за своју функцију и да кроз све то стекне морално право да од својих потчињених тражи оно што је овлашћен и што му је обавеза с обзиром на постојеће принципе руковођења, односно командовања. Лични пример старешине је при томе не само врло значајан као васпитни фактор у односу на борбу за дисциплинованост потчињених и млађих већ и снажни чинилац у стварању здравих и правилних међусобних односа уопште. То све позитивно утиче на стално развијање и јачање ауторитета старешине, мобилише потчињено људство у извршавању задатака, једном речју, чини ру-

ковођење лакшим и јединственијим, а извршавање задатака бољим и свеобухватнијим. Ако се има у виду још и то да је у Армији читав живот регулисан прописима који тачно одређују права, обавезе и задатке сваког њеног припадника и да се тачно зна ко је потчињени, а ко претпостављени, онда је јасно да је обавеза старешине да непосредно и посредно, преко органа своје команде, бдије над целокупним животом јединице, односно установе и да буде носилац њеног целокупног живота и рада. Правилно и свестрано сагледавање лика старешине и његових квалитета уопште и стална и упорна борба за његово оспособљавање, с обзиром на његову улогу у животу сваке војне организације, неоспорно је друго кључно питање у борби за чврсту војничку дисциплину и здраве међусобне односе.

Са становишта борбе за војничку дисциплину и правилне међусобне односе посебно је значајан начин постављања и метод опхођења у односима претпостављени — потчињени, као и систем и метод рада старешине у предузимању дисциплинских и других мера према онима који греше да би његове одлуке биле правилне и васпитне. Свакако да је у свему томе централно питање однос старешина — војник, који се огледа првенствено у томе да старешина свестрано познаје војникову личност и ствара односе међусобног узајамног поверења, отворености и искрености.

Десетине хиљада младића из разних крајева земље долазе годишње на одслужење војног рока у наше јединице и доносе у касарну све оно позитивно што у себи носи наша млада генерација, а појединци још и оно недозрело и недорасло што може бити својствено младом човеку. Омладинци-војници дају старешинама на располагање сав свој младалачки жар, занос и снагу, али исто тако пред њима се сваки појединац појављује као посебна личност која већ има изграђене навике, схватања и осећаје, који не морају увек бити јединствени ни са задацима војног колектива, ни са устаљеним и за армијски живот прописаним понашањем, опхођењима и сл. Војнички ред и дисциплина у које се од првог дана доласка у Армију уклапа сваки војник, траже брзо прилагођавање, тако рећи кидање са низом навика, схватања и сл. који одударају од обавеза у вези са обуком и војничким животом уопште. Поред познавања људи, основно је да старешина схвати да је овде свака једностраност и крутост неправилна, да је нужна упорна борба за увежбавање, прилагођавање и стварање навика, али и да се од самог почетка мора захтевати правилност у раду и понашању и да свестрана брига и помоћ људима у прилагођавању на обуку и војнички живот уопште не сме ублажавати све што се од војника тражи да би се оспособио за савремени рат. Војнички живот и дисциплина императивно постављају јединствено придржавање свих прописаних мера у односу на војнички ред и вршење службе у касарни и иначе, јер уколико би постојали различити ставови појединих старешина — на пример, да један захтева спровођење свега што је прописано и устаљено, а други не тражи или тражи у другој, непрописној форми и сл. — то би негативно и објективно разбијачки деловало на јачање дисциплине и било би непринципијелно са становишта „бриге“ о својим људима и у стварању односа какви се изграђују у свакидашњем животу и раду у нашој Армији. У овом погледу су врло карактеристична запажања која износе поједини војници на

четним конференцијама и војници чланови СКЈ на партијским конференцијама. Позитивна искуства су најчешћа, али има, иако ретко, и запажања „да се може стећи утисак као да се није у истој јединици кад у касарни један старешина захтева прописно понашање од устајања до повечерја, а други, толерише да се не морају увек извршавати све оне радње које претходе одласку у трпезарију, поласку на занимање, поподневном одмору, које се тичу реда у спаваоницама, понашања у слободном времену итд.“ И даље, „нама посебно помаже — истичу поједини дискутантати војници — у целокупном животу и раду, у стварању војничких навика и попримању позитивних војничких особина, у извршавању задатака на вежбама, полигонима и сл. што од нас старешина тражи савршен ред од наоко најситнијих задатака — уредног облачења и међусобног опхођења — до најодговорнијих и најтежих у спровођењу обуке. То нас снажно васпитава и у позитивном смислу креће напред наш војнички колектив...“²

Дисциплина је врло сложено и комплексно питање у животу сваког војног колектива и свеобухватна је у односу на целокупно понашање, рад и живот појединца и јединице као целине. Попуштање и недоследност по поједином, макар и на изглед ситном питању, ствара лоше навике и мора негативно деловати на живот и рад појединца, а кроз то, логично, и на читав колектив. Отуда је врло значајно и питање јединствених схватања и ставова како се постављати и у ком смислу развијати позитивну иницијативу за што бољу и снажнију мобилизацију људства у правилном схватању и усвајању потреба таквог понашања и издржавања таквих напора какве данас траже васпитање и обука у нашој Армији. Свестрана помоћ и посебна брига старешина за појединце којима је то, с обзиром на њихове особине и квалитете, нужно и мобилизација војничког колектива у спровођењу свих задатака од прворазредног су значаја за учвршћење дисциплине, за правилно схватање оправданости свих мера и задатака.

Но, у свему томе посебно се истиче значај и улога млађих старешина као непосредних руководећих кадрова у васпитању и обуци, као непосредних градитеља чврсте војничке дисциплине, познавалаца свога људства и доследних бораца за здраве међусобне односе. Ако се с правом каже да је стање код војничког састава одраз сналажљивости, војностручне обучености и политичке зрелости ових старешина, исто тако је тачно и да је систем и метод рада и руковођења млађих старешина мерило зрелости руковођења и командовања старијих, односно сталне и свестране помоћи и контроле њиховог рада од стране виших команди и њихових органа. Отуда и врло велики значај свих оних мера које се предузимају за војностручно и политичко оспособљавање млађих старешина, а пре свега да се дубље познаје суштина концепције о општенародном одбрамбеном рату, како би је војницима кроз војну обуку могли темељитије објашњавати, да од концепције учине базу за политичко морално васпитање војника и за изградњу борбеног морала јединице. Правилно прихватање младих старешина по доласку из војних школа и њихово упознавање са животом и радом у трупи и кроз то увођење у извршавање конкретних задатака, те стална помоћ и брига, а надасве лични пример старијих о томе како

² Цитати дати према личним забелешкама са конференција СКЈ.

се треба постављати у борби за дисциплину и какве старешинске одnose стварати са војницима и слично — даје најбоље резултате у борби за њихово практично оспособљавање као старешина и васпитача потчињеног људства. Ово се такође односи и на резервни старешински састав за време вежби у јединицама.

Знање и умешност у извођењу наставе и добро организовање васпитног рада постају све више услов, односно основ ауторитета старешине. То се у првом реду односи на наше најмлађе кадрове, поготово данас када на одслужење војног рока долази све више радничке и школске омладине и напредних омладинаца са села, који с правом очекују да настава буде доброг квалитета и на одговарајућој висини. Иначе, у формирању војничких врлина није у питању само настава и њено што је могућно веће прилагођавање ратним условима већ и тако организован рад и руковођење да се целокупним животом јединице васпитава, у чему је такође посебно значајна улога најмлађих старешина као непосредних организатора рада и руководиоца. А то је посебно значајно и за подизање елемента свесности, за свесно усвајање свих мера које, поред осталог, јачају и учвршћују дисциплину и међусобне односе, чији носиоци постају војнички колективи, који од објекта постају субјекат васпитања и кроз то свестан носилац свега позитивног у животу и раду јединице.

Најзад, посебно значајно питање у односу на дисциплину и међусобне односе је улога војног старешине у успостављању дисциплине када је она нарушена — права и обавезе војног старешине у расправљању дисциплинске и материјалне одговорности својих потчињених. Принцип једностарешинства чини старешину одговорним за целокупно стање у јединици којом командује односно установе којом руководи. Отуда и стална обавеза старешине да по прописаном поступку предузима мере против свих оних који нарушавају ред и дисциплину, праве разне штете на војно-државној имовини, изазивају разне удесе и оштећења неправилном и непрописном употребом техничких средстава итд. Јер, војна организација је тако осетљив механизам који не трпи наведене и сличне поступке, где се мора брзо интервенисати и сагледати узроке негативним појавама те предузети одговарајуће васпитне а по потреби репресивне и друге мере у за то оправданим и нужним случајевима. Свако закашњавање у томе је недозвољено и штетно, како по војну дисциплину и сталну борбу за њено јачање, тако и за однос према потчињеном лицу о чијем се пропусту ради, јер се лабави његова одговорност и стварају, односно учвршћују погрешни закључци о личним правима и обавезама, што се касније обично изрођава упадањем у теже грешке и нормално може да повлачи теже последице. Принцип једностарешинства и војног командовања јасно указује да је војној организацији туђе да ма ко други разматра случајеве повреде војне дисциплине или прописа који се тичу службе пре војног старешине по командно-управној линији или од њега за то овлашћеног лица. Било је случајева, а и данас их има иако ређе, да поједине ниже старешине у сличним случајевима проблеме преносе на организације СКЈ или, чак, и на комитете СКЈ, да их они прво рашчишћавају по партијској линији. То је последица или несналажења или свесног уступања да се старешина не замера појединцима, што је као штетно и врло опасно за војну организацију

већ давно уочено и оштро критиковано. Војни старешина, који је по командно-управној линији искључиво одговоран за стање у јединици, мора и да расправља разне негативне поступке појединаца у вези с војном дисциплином и неправилним вршењем службе исто тако као и да нема партијске организације у његовој јединици, јер је он за то и одговоран. Овим се, јасно, не умањује значај, улога и одговорност организација и руководства СКЈ у Армији као руководеће политичке снаге која својим специфичним системом и методом рада делује по свим питањима живота и рада јединице и као политички фактор васпитава и мобилише људство у извршавању задатака, подиже њихову свест итд., итд. Исто тако се не умањује ни одговорност старешине члана СКЈ пред његовом основном организацијом и руководством СКЈ за све оне задатке које као члан СКЈ добива на састанку основне организације или га као комунисту на њих обавезује Статут СКЈ.

У односу на дисциплинске грешке сваки старешина је дужан да по члану 5 Правилника о војној дисциплини „узима у поступак свако кршење дисциплине од стране потчињених и да према њима предузима одговарајуће поправне и васпитне мере а када налази да је то неопходно ради интереса службе и учвршћења дисциплине и да их кажњава“. Рок за расправљање дисциплинских грешки по чл. 31 Правилника је пет дана од дана кад је старешина за њу дознао, ако је за то надлежан, или је обавезан да је у овом року достави вишем претпостављеном старешини.

Пошто разна питања из домена расправљања дисциплинских грешака не спадају у оквир овог чланка, задржаћемо се искључиво на изрицању казни са становишта њиховог значаја у борби за учвршћење дисциплине и међусобних односа. Пракса показује да је у неким јединицама још увек доста велик број дисциплински кажњених, да између јединица постоје у томе осетне разлике било у позитивном, било у негативном смислу, да је поступност у изрицању казни по врсти и тежини још увек различита. Даље, да се грешке најчешће праве у слободним поподневним часовима, да су неке мање јединице у забаченијим гарнизонима углавном носиоци већег броја казни, а унутар ових појединци углавном из разних узрока неприлагођени на војнички живот и ред итд. Већи број дисциплински кажњених војника је у оним јединицама где нижи старешински састав, надлежан за решавање дисциплинских грешака, није правилно ни потпуно схватио намену и смисао цитираног прописа члана 5 Правилника о војној дисциплини. Наиме, политички смисао овог прописа је у томе да се свака грешка има расправити — што значи извести њеног извршиоца на рапорт, позвати на разговор, тражити изјашњење итд., али што не значи да треба редовно изрицати неку дисциплинску казну, већ, како се тамо и наводи, кад старешина „налази да је то неопходно ради интереса службе и учвршћења дисциплине“, што би по правилу требало бити изузетак, а понегде је у пракси обротно. Пракса је недвосмислено потврдила да се у огромној већини наших јединица дисциплинске грешке и разне друге неправилности не сузбијају казнама, већ свестраним васпитним радом, добром организацијом рада и сталном контролом извршавања задатака потчињених од стране претпостављених, мобилизацијом колектива у борби против разних слабости, анализом узрока негативних појава које погодују дисци-

плинским или другим грешкама и предузимањем потребних мера за њихово отклањање, упорним радом на стварању позитивних радних навика и кроз све то свесним прихватањем војничког реда. Где се тако ради, а што је једино и правилно и прописно, дисциплинска казна је изузетак, а кад до ње и дође у оправданим и нужним случајевима, она васпитно делује и на онога против кога се примењује и на његов колектив. Тамо где је у систему и методу руковођења уведена стална пракса да се прати кретање дисциплинских грешака и изречених казни и да надлежне старешине повремено сагледавају све оно што их условљава, те редовно предузимају мере за помоћ и контролу у спровођењу јединствених ставова, тамо проблема и слабости нема. Но, и благовремено преношење стечених искустава из једних на друге потчињење јединице показало се као врло снажан фактор у борби за јачање дисциплине и добрих међусобних односа.

Значај брзих и енергичних мера у случајевима дисциплинских преступа види се из члана 28 Правилника о војнодисциплинским судовима, који непосредно претпостављеног старешину на положају командира чете, равном или вишем положају обавезује да чим сазна за дисциплински преступ свог потчињеног предузме потребне мере ради осигурања доказа и прикупљања података важних за разчишћавање конкретног случаја и да одмах поднесе извештај претпостављеном старешини који га прослеђује даље до старешине на положају команданта пука, равном или вишем положају, који покреће извиђај. Обавезно је да се извиђај заврши најдаље у року од једног месеца од дана кад је покренут. Тај рок се може продужити само по одобрењу претпостављеног старешине на положају команданта дивизије, њему равном или вишем положају. Значи, пошто је дисциплинска грешка лакша повреда војне дисциплине или Правила службе и за њено решење надлежан овлашћени војни старешина, а дисциплински преступ тежа повреда војне дисциплине или Правила службе и за његово решење је надлежан војнодисциплински суд, то интереси службе и дисциплине захтевају, и у једном и другом случају, брзу интервенцију надлежних органа и брзо решавање конкретних случајева. У томе и јесте основни смисао ових прописа у односу на јачање дисциплине и учвршћење војне организације уопште. Исти разлози захтевају и брзу интервенцију против извршилаца кривичних дела у јединицама, те отуда и законске обавезе војног старешине за њихово брзо пријављивање надлежном војном тужиоцу непосредно или преко вишег старешине (чл. 61 Закона о војним судовима).

Кад је у питању материјална одговорност војног или грађанског лица на служби у ЈНА у погледу штете „коју при вршењу службе својим незаконитим радом причине држави“ (члан 145 Закона о ЈНА), по прописима члана 5 Правилника за спровођење Уредбе о материјалној одговорности војних лица и грађанских лица на служби у ЈНА, старешина јединице или установе „који се непосредно стара о имовини на којој је штета настала, као и орган за контролу материјалног и финансијског пословања дужни су да о установљеној штети извести старешину надлежног за доношење решења о накнади штете“. То је, значи, основни предуслов за брзо реаговање на конкретне случајеве штета и њихово решавање. Питање објективног спровођења испитног поступка, првостепеног и другостепеног решења о накнади

штете која доносе надлежне старешине у управном поступку, право лица које се чини одговорним за штету да тражи да о штети одлучи војни суд итд. — то су питања која се овде само узгред помињу и која су више значајна са гледишта објективности у решавању конкретних случајева и правилног односа према лицу које се чини одговорним за штету. Али, колико је значајно прво питање, тј. брзо покретање поступка за наплату штете са становишта борбе за јачање дисциплине у материјалном пословању и брзи и чувању техничких средстава и војнодржавне имовине уопште и за извлачење искустава у овом погледу кроз решавање конкретних случајева, толико је значајно и друго питање, тј. пуна објективност у расправљању штете и пружање свестране могућности војном или грађанском лицу да се брани, с тим да његове наводе обавезно проверавају органи који воде поступак — а то је, опет, врло значајно за развијање бриге о људима и стварање здравих међусобних односа. Стиче се утисак да поједине старешине које благовремено не решавају предмете о штетама, не схватају баш ова два основна питања која су по свом значају далеко испред надокнаде штете као финансијског ефекта, иако је и наплата важна и има и те како васпитни смисао у односу на онога ко плаћа штету и на средину у којој он живи и ради.

Наша позитивна искуства из јединица указују да безусловна војна дисциплина и људски међусобни односи који, поред осталог, карактеришу живот у нашој Армији, не противурече међусобно, већ се управо прожимају и надопуњују с обзиром на карактер Армије, њену улогу и задатке као оружане снаге СФРЈ. То исто важи и за предузимање свих мера које јединицу стално учвршћују и јачају, подижу обуку на виши степен те је тако чине увек спремношћу да изврши сваки борбени задатак — што се постиже, пре свега, захтевом да се сва наређења и обавезе потпуно извршавају. То не умањује обавезу старешине за свестрану бригу о свом људству, но она никад не сме прећи у крајност и опортунизам и да од средстава које, са моралнополитичког становишта, учвршћује јединицу, прерасте у средство којим се разводњава и слаби дисциплина. У праву су, дакле, они који за мерило дисциплине, добрих међусобних односа и вредности јединице уопште узимају њену пуну бојеву готовост. Јер, сврха постојања војне организације и смисао свих задатака за њено јачање и сталну изградњу управо је у томе.

Генерал-потпуковник

Илија Ф. КОСТИЋ